

наша слова

Не пакідайце ж мовы нашай беларускай, каб не ўмёрлі!
ФРАНЦІШАК БАГУШЭВІЧ

Газета выходзіць з сакавіка 1990 года

№ 35 (1342) 30 жніўня 2017 г.

Да 500-годдзя беларускага кнігадрукавання

Спецыяльная сесія Су-
светнага бібліятэчнага і інфа-
рматычнага кангрэсу 21 жніў-
ня, якая прыйшла ў польскім
Уроцлаве, была прысвечана
500-годдзю беларускага кніг-
друкавання. Спецыяльная сесія
"500-годдзе беларускага
кнігадрукавання" стала пер-
шым мерапрыемствам у гісторы-
і штогадовага Сусветнага
бібліятэчнага і інфарматычнага
кангрэсу, ініцыярованым і арганізаванным Беларуссю. Гэты
факт нараўне з уключчэннем
юбілею ў Календар памятных
дат ЮНЕСКА пацвярджае
значнасць спадчыны Франці-
шка Скарыны для беларускай,
усходнеславянскай і ў цэлым
еўрапейскай культуры, адзначылі ў бібліятэцы. Дырэктар
Нацыянальнай бібліятэки Бе-

ларусі Раман Матульскі прэ-
зентаваў удзельнікам міжна-
родныя навуковы і выдавецкі
проект па факсімільным аднаў-
ленні кніжнай спадчыны Фран-
цішка Скарыны і расказаў аб
гісторыі рэалізацыі праекту.
Ініцыятары і асноўныя выка-
наўцы - Нацыянальная біблія-
тэка Беларусі і Банк БелВЭБ.
Зладжаная работа дала магчы-
масць дасягнуць мэты - са-
браць электронныя копіі раз-
групаваных па ўсім свеце эк-
земпляраў выданняў Франці-
шка Скарыны і аднавіць іх у
выглядзе калекцыі факсіміль-
ных выданняў. Як вынік, на
працягу пяці гадоў (з 2013 па
2017 год) свет убачыў 21 том
унікальнага выдання. На ме-
рапрыемстве прыйшла цыры-
монія дарэння шматтомнага

факсімільнага выдання "Кніж-
ная спадчына Францішка Ска-
рыны" Нацыянальнай бібліятэ-
цы Польшчы, бібліятэкам Уроцлаўскага і Ягелонскага
універсітэтав. Намеснік ды-
рэктора Нацыянальнай біблія-
тэкі Аляксандар Суша выступіў
з дакладам "Выданні Фран-
цішка Скарыны ў дзяржаўных і
прыwatных зборах Беларусі і
замежных краін". Таксама ў час
сесіі прагучалі даклады па
спадчыне Скарыны прадстаў-
нікоў Рәсей і Польшчы.

бelta.by.

Беларускія групы ў школе і дзіцячым садку Варшавы

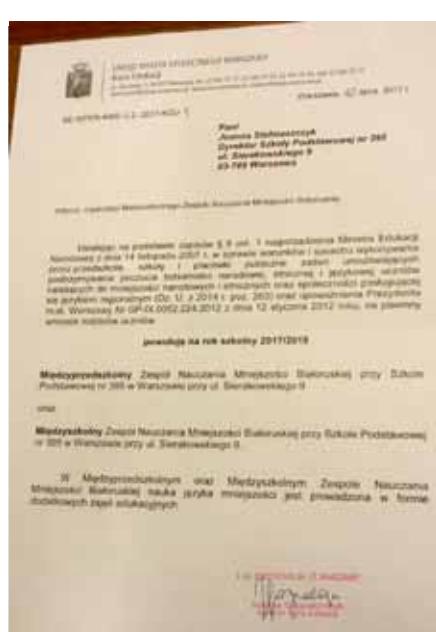
У Варшаве ўпершыню ў найноўшай гісто-
рый з'явіцца беларускія групы ў школе і дзіцячым
садку. Беларускія дашкольныя і школьныя групы
пачнуць працаваць з верасня ў пачатковай школе
№ 395 Варшавы. Пра гэта гаворыцца ў лісце ды-
рэктаркі аддзела адукациі Адміністрацыі прэзідэн-
та Варшавы Ёанны Гаспадарчык. Актыўістка Ка-
раліна Лукашэвіч, якая паведаміла пра беларускія
групы ў Варшаве ў сваім фэйсбуку, заклікае іншых
бацькоў Варшавы далучацца. Да 20 верасня зацікаў-
леныя могуць падаць заявы. З'яўленне класа з бела-
рускай мовай ёсць вынікам супольных намаганняў

ISSN 2073-7033

башкоў, якія па-
жадалі, каб іх дзеци
ўжо ў садку выву-
чалі беларускую
мову.

Беларуское
Радыё
Рэцыя.

90 гадоў з дня нараджэння Алеся Адамовіча

Алесь АДАМОВІЧ,
сапр. Аляксандр Міхайлавіч
Адамовіч (афіц. 3 верасня 1927/
у сапр. 3 жніўня 1926, в. Каню-
хі, Капыльскі раён - 26 студзеня 1994, Москва) - беларус-
кі пісьменнік і грамадскі дзеяч.

Нарадзіўся ў сям'і служ-
жбоўца. З 1928 г. сям'я пра-
жывала ў пасёлку Глуша Баб-
руйскага раёна. Падчас Вялі-
кай Айчыннай вайны, у 1942
Алесь Адамовіч, вучань сярэд-
няй школы - сувязны, з 1943 -
баец партызанскаага атрада імя
Кірава 37-й брыгады імі Пар-
хоменкі Менскага злучэння. У
1944-1945 па накіраванні
ЦШПР - студэнт Ленінградска-
га горна-металургічнага тэх-
нікума (Алтайскі край). У 1945
вярнуўся ў Беларусь, экстэр-
нам здаў экзамены за сярэд-
нюю школу. У 1945-1950 вучыўся
на філалагічным факуль-
тэце БДУ, у 1953 скончыў
аспірантуру пры ўніверсітэце
і працаваў там жа на кафедры
беларускай літаратуры. У
1954-1962 і з 1966 - навуковы
супрацоўнік, у 1976-1983 -
загадчык сектара літаратурных
узаемасувязей Інстытута літа-
ратуры імя Янкі Купалы АН
БССР. У 1962-1966 вучыўся на
Вышэйшых сцэнарычных курсах
у Москве, у 1964-1966 выклада-
ваў беларускую літаратуру ў
Маскоўскім дзяржаўным уні-
весітэце. У 1982 у складзе
дэлегацыі БССР удзельнічыў
у работе XXXVII сесіі Генераль-
най Асамблеі ААН. З 1987 -
дырэктар навукова-даследчага

Інстытута кінамастацтва ў Москве. Народны дэпутат СССР (1989). Член-карэспандэнт АН БССР, доктар філалагічных навук, прафесар. Член Саюза пісьменнікаў СССР (з 1957). Сябар Беларускага ПЭН-цэнтра з 1989.

Памёр у 1994 г.
ад хваробы сэруса.

Выйшлі раман
"Война под крышами" (1960), які разам з раманам "Сыновья уходяць
вой" склалі дылогію "Партызаны" (1963, па
сцэнары пісьменніка пастайлена аднайменнай
кінадылогія, 1970), "Хатын-
ская аповесць" (Москва, 1972;
на беларускай мове ў 1976,
інсцэніравана ў 1977), аповесці
"Асия. Последний отпуск" (1975), "Каратели: Радость
ножа, или Жизнеописание ги-
пербореев" (1981), "Последняя
пастораль" (часопіс "Новый мир", 1986). У 1985 г. на
кінастудыі "Масфільм" па-
стайлена двухсерыйны мастацкі
фільм "Иди и смотри" (сцэнары
А. Адамовіча і Э. Клімава,
апублікованы ў 1986, у аснову
якога пакладзены "Хатынская
аповесць" і "Каратели...").
Фільм заняў першае месца на
Сусветным кінафестывалі ў
Москве (1985), узнагароджаны
златым прызом. У 1987 г.
выйшла кніга апавяданняў і эсэ
"Моление о будущем". Адзін

з аўтараў дакументальных кніг
"Я з вогненнай вёскі..." (з Я.
Брылём, У. Калесікам, 1975) і
"Блокадной книги" (з Д. Гра-
ніным, Москва, 1979, 2-е, по-
нае выданне, у перакладзе на
беларускую мову ў 1985).

А. Адамовіч адным з
першых падняў у літаратуры
тэму Чарнобыльскай катастрофы,
яе сапраўдных маштабаў.
Выступаў як крытык і
літаратуразнаўц.

Быў узнагароджаны
ордэнамі Айчыннай вайны II
ступені, Працоўнага Чырво-
нага Сцяга, "Знак Пашаны" і
медалямі. Лаўрэат прэміі Міні-
стэрства абароны СССР (1974)
і Дзяржаўнай прэміі БССР імя
Якуба Коласа (1976) - за "Ха-
тынскую аповесць"...

Bikinėdysia.

скага педагогічнага каледжа імя

Выгоцкага Кацярыны Казлова.
Родам яна з радзіміцкай глы-
бінкі - з Чачэрскага раёна.

У Менску дзейнічаюць
6 беларускамоўных школ ды
гімназій і адзін напаўпадольны
ліцэй. Трымаеца беларускамоўная
гімназія ў Барысаве.
Існуе беларускамоўная паралель
у лідскай СШ № 16. Гру-
пы бацькоў нядайна дабліся
таксама адкрыцца беларускамоўных
класаў у Гародні, Бе-
расці, Баранавічах, Магілёве.

Рабочы "Свабода.

На фота: настаўніца
беларускамоўнага класа ў Го-
мелі Кацярыны Казлова (злева)
і завуч Таццяна Гарбачова.

У Гомелі другі год запар набралі беларускамоўны клас

Беларускамоўны пер-
шы клас набрала гімназія № 36
імя Івана Мележа на вуліцы

(Працяг. Пачатак у папярэдніх нумарах.)

142. Благава (Ганна) - вытвор з фармантам -ава ад антрапоніма *благі* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Благава*. ФП: *благі* - апелітыву з рознымі значэннямі: 'які не мае станоўчых якасцяў, не адпавядае патрабаванням'; 'дрэнны ў маральных адносінах'; 'худы, хваравіты'; 'непрыемны для іншых (пра манеры, характар)' - *Благі* (мянушка) - *Благі* (прозвішча) - *Благава*.

143. Блажко (Сяргей) - вытвор з фармантам -ко ад антрапоніма *благі* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Блаж(г/ж)-ко*. ФП: *благі* (апелітыву мае шмат значэнняў нестаноўчага кірунку; нездаровы, хваравіты, худы, агідны і пад.) - *Благі* (мянушка, потым прозвішча) - *Блажко*. Або народная форма ад *Блажскі* (імя, з мовы грэкаў 'просты, грубы') - *Блажко*.

144. Блешчык (Аляксандар) - семантычны вытвор ад апелітыва *блешчык* 'блішчастая реч', 'блішчия (блісця) / прылада для рыбы ў выглядзе бліскучай металічнай блішчыкі'.

145. Блоцкая (Ірина) - вытвор з фармантам -цкая (-ская) ад тапоніма *Блота* (польск. *bloto*) 1. 'гразь, слота, хлюпата; халепа'; 2. 'балота, багна, твань, дрыгва' - *Блота* (тапонім) - *Блоцкая*.

146. Блошка (Павел) - семантычны вытвор ад апелітыва *блошка* 'невялікая блыха', а таксама 'насякомое сямейства жукоў-лістаедаў, шкоднік сельскагаспадарчых раслін'.

147. Бобрыкаў (Аляксей) - вытвор з прыналежнымі суфіксам -аў ад антрапоніма *Бобрык* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бобрык-аў*. ФП: *бабёр* ('жывёліна атрада грызуноў, якая жыве ў лесе калія рэж і вадаёмаў і мае каштоўнае футра') - *Бобрык* ('малады бабёр') - *бобрык* (футра з бобрыка) - *Бобрыкаў*. Або ад апелітыва *бобрык* від сукна з кароткім стаячым ворсам, які набыў ролю мянушкі, стаў прозвішчам, ад яго *Бобрыкаў*.

148. Бойка (Валерый) - семантычны вытвор ад апелітыва *бойка*, які мае шмат значэнняў: 1) 'пасудзіна для збівання вяршковага (з смятаны) масла'; 2) 'церніца'; 3) 'прэс для выціскання алею'; 4) 'трамбоўка'; 5) 'бойка'. (Тураўскі слоўнік).

149. Бокша (Андрэй) - варыянт імя *Бауслаў* (<слав. ад асноў са значэннем 'Бог', 'багаще' і 'слава') набыў ролю прозвішча.

150. Болтрук (Андрэй) - другасная форма, першасная *Балтрук* - *Барталамей* (народны варыянт арамейскага імя *Bar-Tolmai* 'сын Талмая') ролю прозвішча набыла праз празванне (мянушку). Ад імя *Барталамей* (каталіцкае, правасл. *Варфаламей*) узниклі прозвішчы *Баўтрык*, *Бутрым*, *Барташ*, *Бартко* і інш.

151. Болтрык (Андрэй) - народны варыянт ад *Барталамей* (арам. 'сын Талмая') набыў ролю прозвішча, бытую і ў форме *Боўтрык*.

152. Брага (Эліна) - семантычны вытвор ад апелітыва *брага* 'рошчына з соладу, муки і бульбы, з якой гоняць спірт, гарэлку', 'адыходы пасля такай перагонкі ў выглядзе асадку', 'пітво дамашняга вырабу з хмелем і цукрам'.

153. Бранавец (Галіна) - вытвор з суфіксам -ец ад антрапоніма *Бранава* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Бранавец*. Або ад тапоніма *Бранава* і значэннем 'народзінка, жыхарка названай мясцовасці, паселішча': *Бранавец*. ФП: *бранны* (вытвор з фармантам -ны ад *брани* (з шматлікім значэнням)) - *Браны* (мянушка, потым прозвішча) - *Бранаў* ('нашчадак *Брана*', суфікс -аў) - *Бранавец* ('уладанне бранава') - *Бранавец*.

Прозвішчы Беларусі Новая серыя

Павел Сяцко

154. **Бранішўская** (Святлана) - вытвор з фармантам -ская ад тапоніма *Бранішэўка* і значэннем 'народзінка, жыхарка названага паселішча': *Бранішў-ская*. ФП: *Браніш* (славянскае імя - 'бараніць славу', аховаць), *Броніш* і *Броніс* (варыянты імя) - *Бранішэўка* ('мясцовасць з імёнамі (прозвішчамі) *Броніш* / *Броніш*) - *Бранішўская*.

155. **Бродскі** (Ігар) - вытвор з фармантам -скі ад тапоніма *Броды* і значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці, паселішча': *Бродскі*. ФП: *брод* (апелітыву з значэннем 'неглыбоке месца на ўсю шырыню ракі, возера, зручнае для пераходу, пераезду') - *Брод* (мянушка, потым прозвішча, які ўзінкі шляхам семантычнага вытвору) - *Броды* (тапонім з прозвішчам *Брод*) - *Бродскі*.

156. **Броска** (Людміла) - другасная форма, першасная *Бросок* (рус.) 'кідок' (кіданне). Або ад *броск* (рус.) 'кідком' (прысл.) ці трансфармация *броска* (ад прыметніка *броскі*) 'ярка, яскрава, прыметна, прыметна, кідка, рэзка'.

157. **Броўка** (Пятрусь) - семантычны вытвор ад апелітыва *броўка* 'лінія перагіну, выступ на краі чаго-небудз' (дарогі, кручы і пад.)'.

158. **Броўкін** (Вячаслав) - вытвор з суфіксам прыналежнасці -ін ад антрапоніма *Броўка* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Броўк-ін*. Гл. *Броўка*.

159. **Брылеўская** (Ніна) - вытвор з фармантам -ская ад тапоніма *Брылеўка* і значэннем 'народзінка, жыхарка названай мясцовасці, паселішча': *Брылеў(к)-ская*. ФП: *брывль* ('казырок шапкі', 'капялюш (з палимі)') - *Брыль* (мянушка, потым прозвішча) - *Брылі* *Брылеўка* (тапонім) - *Брылеў-ская*. Або шляхетнае найменне -варыянт прозвішча *Брыль* ці вытвор з значэннем 'нашчадак асобы з прозвішчам *Брыль*'.

160. **Брытанава** (Сняжана) - другасная форма, першасная *Братанава* - вытвор з фармантам -ава ад антрапоніма *Братан* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Братан-ава*. ФП: *братан* (рэг.) 'сын брата, плямянік' - *Братан* (мянушка, потым прозвішча) - *Братанава*.

161. **Бубновіч** (Іна) - вытвор з суфіксам бацькаймення -овіч ад антрапоніма *Бубен* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бубн-овіч*. ФП: *бубен* ('музычны інструмент', 'персан.') 'балбатун' (ВСБМ) - *Бубен* (мянушка) - *Бубен* (прозвішча) - *Бубновіч*.

162. **Буева** (Жанна) - вытвор з фармантам -ева ад антрапоніма *Буй* і значэннем 'нашчадак (дачка) названай асобы': *Буй-ева*. ФП: *буй* ('высокое адкрытае месца для ветру', 'сігналны паплавок на раце, возеры, на бухце для абазначэння мелі, месца рыбацкай сеци і пад.') - *Буй* (мянушка, потым прозвішча) - *Буева*. Або ад тапоніма *Бурак* з значэннем 'народзінец, жыхар названай мясцовасці'.

163. **Бужан** (Надзея) - семантычны вытвор ад апелітыва *бужсан* <польск. *burzан* 'бу'ян' ('бу'янасцяблювае пустазелле').

164. **Буйко** (Раман) - семантычны вытвор (з фармантам -ко) ад *бу'ян*, скандаліст'. Або другасная форма адбүёў 'сігналны паплавок', які набыла значэнне прозвішча ў выніку пашыранай у беларускай народнай мове замены фіналі -ок (-ёк) на -ко для адмежавання ад апелітыва.

165. **Бурдзь** (Васіль) - семантычны вытвор ад апелітыва *бурдзь* / *бурдзок* 'мяшок з шкуры жывёлы для захоўвання і перавозкі віна і іншай вадкасці' (з цюрк.моў).

166. **Бусел** (Дзмітрый) - вытвор з суфіксам -юк ад антрапоніма *Бусел* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бусл-юк*. ФП: *бусел* ('вялікая пералётная птушка з доўгай прямой чырвонай дзюбай і высокім нагамі') -

167. **Бусел** (мянушка, потым прозвішча) - *Бусел*. Або семантычны вытвор ад апелітыва *бусел* 'малы бусел'. Ці памян.-ласк.-звеваж. ад *бусел* - *Бусел*.

168. **Бусько** (Анатоль) - семантычны вытвор ад апелітыва *бусько* 'бусел' (скарат ад *буселко*).

169. **Бутар** (Ніна) - першаснае *Бутэр* (з нямецкай мовы: *Butter* ('масла' (сметанковае))) у выніку падпарадкавання беларускаму фанетычнаму закону аканія набыло форму *Бутар* (як *лідар* < *лідер*). Параўн. *бутарборт* ('масла і хлеб').

170. **Бутрым** (Віктарыя) - народная форма кананічнага імя *Барталамей* набыла ролю прозвішча.

171. **Бутрымовіч** (Андрэй) - вытвор з суфіксам бацькаймення -овіч ад антрапоніма *Бутрым* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутрым-овіч*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

172. **Бутылін** (Міхail) - вытвор з суфіксам бацькаймення -іч ад антрапоніма *Бутыны* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутын-іч*. ФП: *бутыны* ('неспакойны, дзёрзкі, свавольны', а таксама 'моцны паравысты' (пра вецер), 'багаты, раскошны' (пра расліны). А таксама *бутыны* ('падк्रэслена вялікі', 'еканамічна магутны', 'важны, сур'ёзны', 'багаты, шчодры', 'хуткі, магутны', 'значны па выніках, важны па значэнні'). ФП: *бутыны* (апелітыву) - *Бутыны* (мянушка) - *Бутыны* (прозвішча) - *Бутынін*.

173. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

174. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

175. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

176. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

177. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

178. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

179. **Бутылін** (Міхail) - прыметнікавая форма з суфіксам -ін ад антрапоніма *Бутыль* і значэннем 'нашчадак названай асобы': *Бутыл-ін*. ФП: *Барталамей* (імя, арамейскае 'сын Талмая') - *Бутрым* (народнае) - *Бутрым* (мянушка, потым прозвішча) - *Бутрымовіч*.

Канферэнцыя Баранавіцкай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны

У суботу 12 жніўня, на сядзібе ТБМ у вёсцы Русіны на вуліцы Сасновая, 5 адбылася канферэнцыя Баранавіцкай арганізацыі Таварыства беларускай мовы імя Францішка Скарыны.

У парадку дня канферэнцыі былі спрааваздача кірауніцтва Рады, спрааваздача рэвізійнай камісіі, выбары ста-

ршыні Баранавіцкай рады ТБМ і яе склад, выбары дэлегатаў на спрааваздача-выбарчы з'езд ТБМ.

Старшынём адзінагалосна зноў быў абранны Мікалай Падгайскі, дэлегатамі на з'езд ТБМ у Менску абранны Ташцяна Кісель і Аркадзь Несцярук.

На прыканцы сустэр-

чы дзеяны і зноў абранны старшыня баранавіцкага ТБМ-а, Мікалай Падгайскі, сумна адзначыў тое, што ў арганізацыі не хапае моладзі, а без маладых існаванне арганізацыі ў будучым знаходзіцца пад вялікім пытаннем.

**Прэс служба
Баранавіцкай рады
ТБМ.**

Грушаўскі фестываль

У нядзелю 20 жніўня баранавіцкія сябры ТБМ наведалі фестываль сучаснага мастацтва "ДАХ"-32, прысвечаны 275-й гадавіне з дня нараджэння выбітнага вайсковага і палітычнага дзеяча Вялікага Княства Літоўскага Тадэвуша Рэйтана.

Мерапрыемства ўжо пяты год запар ладзіца грамадскім актыўістамі на сядзібе роду Рэйтанаў у вёсцы Грушаўка Ляхавіцкага раёна Берасцейскай вобласці. Тут у атачэнні грушаўскіх муроў арганічна спалучыліся мінуўшчына і сучаснасць - фальклор і бардаўская ды рок-музыка, гітарычныя чытанні і выставы работ мастакоў - нашых сучаснікаў.

Адкрылі фестываль

"ДАХ"-32 майстры шаблі Вадзім Карповіч і Вадзім Алейнік, правёўшы лекторый на тэму "Цым ёсць "крыжковая шабля" XVII-XVIII стагоддзя", затым яны паказалі двубой. Для шматлікіх ахвочных яны правялі майстар-класы па фехтаванні на шаблях, і рыцарская забавы. Праз гэтыя майстар-класы і рыцарская забавы гледачы пазнаёміліся з тым, як у далёкія часы загартоўваліся шляхетныя ліцівіны-беларусы, чым галоўным абавязкам было бараніць Башкуюшчыну.

Акрамя таго ў Грушаўцы наведвалісянікам і гасцямі фестывалю пашчасціла супэрэцца і паслухала папулярных сучасных выкананіц. Сярод якіх Віктар Сямашка, выкананіца эксперыментальнага

джазу, Аляксей Жбанаў, у яго выкананні прыгожа гучалі "Слэві філаматаў", а Раман Ярош мілагучна сілаваў на стылі журба-блюз. Присутныя былі зачараўаныя пудоўнымі бардаўскімі спевамі ў выкананні Ташцяны Грыневіч, а Юлія Літвіна парадавала гасцей традыцыйнымі беларускімі народнымі спевамі.

У дадатак да ўсяго гэтага гості мастацкага фестывалю смакавалі смачную духмяную гарбату з разнастайных зёлак ад эка-садзібы "Дайнаўскі двор" і майстэрні "ЕсопРАСТОРА". Змітра Мурашкі і Юлія Літвінавай, ды змаглі паглядзіць ў настольную гульню "Полацкі археолаг".

Разынкай Грушаўскага мастацкага фестывалю "ДАХ"-32 стаў беларускі гурт "Relikt", які грае ў стылях арт-рок, фолк-рок, альтэрнатыўны рок, пост-рок, піанеры беларускамоўнага пост-металу.

Свята ў старажытнай Грушаўцы удалося і мы ўсе ў добрым настроі і гуморы вярталіся дамоў у Баранавічы.

Тадэвуш Рэйтан быў дэпутатам Сойму Рэчы Паспалітай ад Новагарадскага ваяводства ВКЛ. Ён актыўны ўдзельнік "падзельнага" сойму Рэчы Паспалітай, разам з нешматлікімі іншымі пасламі расчуча супрацьдзейнічу алексіі зямель дзяржавы. Менавіта яму належыць вядомае выказванне-заклік: "Забіце мяне, затапчыце, але не забівайце Бацькаўшчыны!".

Уладзімір Гундар.
На фота: 1. Двубой Вадзіма Карповіча і Вадзіма Алейніка; 2. Гурт "Relikt".

Не стала Чалавека, Настаўніка, Творцы

Лідскай паэтэсы Алесі Бурак не стала на 87 годзе жыцця

Алеся Аляксандраўна Бурак, да замужа Рудчанка, нарадзілася 17 снежня 1930 г. у вёсцы Вараец Хойніцкага раёна ў сялянскай сям'і. Закончыла Дукорскую СШ Пухавіцкага раёна і Менскі педінстытут імя М. Горкага па спецыяльнасці выкладчыка псіхалогіі, логікі і педагогікі ў педвучэльні з правам выкладання беларускай мовы і літаратуры ў школе. Вышла замуж на 4-м курсе інстытуту і першы год працавала на Лідчыне ў Красноўскай СШ Лідскага раёна, куды быў накіраваны муж Бурак Георгій Фёдаравіч. З 1955 года жыве ў Лідзе. Працавала ў асноўным у 8-й і 11-й гарадскіх школах. Першыя тры гады пасля інстытуту выкладала псіхалогію ў 9-х класах і логіку ў 10-х класах. На працягу працоўнай дзеянісці была піянерважатай і бібліятэкам, выкладчыкам анатоміі і беларускай літаратуры, этыкі і эстэтыкі ў музувальні, вяла ўрокі працы.

Была беспартыйная. З-за халоднага і галоднага ваенага дзяцінства і цяжкага пасляваеннага юнацтва (у сям'і былі чатыры дачкі, бацька загінуў на фронце ў 1941 годзе), часта хварэла і таму была ў няміласці ў партыйнай наменклатуры. Фізічныя і маральныя пакуты прывялі ў 1978 годзе да іваліднасці II групы, з 2002 года - інвалід I групы.

Захаплялася ручной працай. Яе рэчы, зробленыя шыдэлкам, маюць многіх лідзяне. Вершы пачала пісаць у школе. Друкавалася ў газетах "Уперад" ("Лідскай газэце"), "Гродзенскай праўдзе", "Вечэрнem Минсke", "ЛіMe", "Вместе", "Нашым слове", энцыклапедыі "Женшчыны Беларусі" (Том I, 2001) і ў часопісах "Лідскім летапісцам", "Ад лідскіх муроў".

Аўтар зборніка вершоў "Прастора да-брыні" (2008). З'яўлялася сябрам літаратурнага аб'яднання "Суквецце" з самага пачатку яго ўзнікнення. Рэдагавала вершы, давала парады як сталым так і маладым паэтам. Яна была знаёма з вядомымі творцамі Беларусі, у свой час перапіску вяла з паэтам-песеннікам Адамам Русаком, знаёмай была з Авр'янам Дзеружынскім, Іванам Мележам, прафесарам Марыям Андрэўнай Жыдыович, Васілем Савічам Гарбацэвічам, Васілем Быковым, новат пашанцовала і з Якубам Коласам, мела сябровскія зямляцкія адносіны і з Алесем Мікалаевічам Карлюкевічам (намеснікам міністра інфармацыі) і з іншымі. Па-гэтому лічылася самай старойшай паэтэсай Лідчыны. Алеся Аляксандраўна была ў курсе ўсіх спраў, якія датычыліся літаратурнай дзеянісці Лідскага краю. Яна прымала ўдзел у шматлікіх літаратурных конкурсах, у якіх атрымлівала пераможныя месцы, выступала і на Лідскім рады.

Нягледзячы на выпрабаванні лёсу, Алеся Аляксандраўна не страціла сваёй каляіны, была вернай сваёй прафесіі, захавала свае найлепшыя рысы характеру, такія як шчырасць, шчодрасць, даброна, спагада, аптымізм, няўримслівасць, якія можна замяніць трэмы словамі: Чалавек, Настаўнік, Творца.

У літаратурным аддзеле Лідскага гісторычна-мастацкага музея размешчаны сцэнд і захоўваюцца матэрыялы Алесі Бурак пра яе жыццё і творчы лёс. Да апошняй хвіліны зядмалася творчай справай, дапамагала рэдагаваць ўспаміны сведкаў ваеных падзеяў, сярод якіх была і яна сама.

Яе не забывалі лідскія літаратары. Яе яны і не забудуць... Была. Есць. Будзе.

24 жніўня на 87 годзе жыцця Алесі Аляксандраўны Бурак не стала.

Сябры літаратурнага аб'яднання "Суквецце" пры рэдакцыі "Лідскай газэты".

Ніжэй змешчаны аздін з апошніх вершоў Алесі Бурак, якія яна даслала ў газету "Наша слова" яшчэ пры жыцці.

Алеся БУРАК

Урок беларускай мовы

"Гэтыя вершы без перакладу
Абміяркуем мы з табой..."
Марыя Масла.

Крохыць, лунае родная мова
У гутарках, жартах шматлікіх людзей,
У спевах, прамовах, на ўлонні гаёвым,
На хвалях надвор'я, на плыннях падзеяў.

Прастора, палеткі, прысады, краіна.
Улада, грамадства, дзяржаўнасць, Айчына.

Узгорачак, сажалка, вёска, сядзіба,
Бяспека, адданасць, ахойнасць, радзіма.

Сумленне, прыстойнасць, дасведчанасць, воля.
Квяцістасць, плялесткі, хвайніка, таполя.

Вяргіня, пралеска, язмін, канюшына,
Гарлачык, валошка, рамонак, шыпшына.

Узлесак, аbabак, дрыгва, журавіны,
Цыбуля, кавун, гарбузы, садавіна,

Ажына, сланечнік, парэчкі, суніцы,
Крышталь, дыяменты, бурштын, завушніцы.

Апратак, спаднічка, сукенка, хусцінка.
Вандроўка, прыгоды, чыгунка, сцяжынка.

Альганка, арэлі, буслянка, шпакоўня.
Паветра, блакітнасць, прасветленнасць, поўня.

Вясёлка, сузор'е, прамень, бліскавіца,
Хмурынка, завея, сумёт, аканіцы.

Будынак, цаглінка, тынкоўка, фарбоўка,
Каморка, цабэрак, сякера, рыдлёўка.

Далонь, працаздольнасць, свядомасць, развага,
Агляд, перамога, удзячнасць, павага.

Кватэра, утульнасць, сурвэтка, скарынка.
Цырульня, парфума, гадзінік, хвілінка.

Паштоўка, чытальня, натхненне, дасціпнасць,
Цнэтлівасць, удзельніцтва,

кемлівасць, сціпласць.

Папера, аловак, аркуш, маляванне,
Падручнік, пытанне, адказ, хваляванне,

Выдатнік, адзнака, хвала, ўзнагарода,
Увага, цікаласць, падзяка, лагода.

Асвета, адказнасць, давер, выхаванне.
Світанак, жаўрук, калыханка, змярканне,

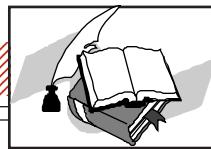
Спаканне, пачуцці, каханы, адзіны,
Пяшчота, вяселле, калыска, радзіны.

Вяндліна, цыратка, відэлец, патэльня,
Нагода, частунак, сябры, прабачэнне.

Прыпеўкі, усмешкі, цукеркі, дарунак,
Спагада, надзея, абраў, паратунак.

Тусующа слова годнае мовы,
Патрапіць імкнуща ў рытмічны слупок,
І кожнае з іх у нягоду, знямогу
Быццам з гаючай крыніцы глыток.

**Аўтар спланаванага ўрока прыгожай
беларускай мовы Алеся Бурак.**

Сяргей Панізьнік

Сто гадоў мы вас чакалі, Дзвесце - не забудзем!

У ноч на 21 жніўня 1968 года пачалася аперацыя "Дунай" для патушэння "Пражскай вясны". Milovice nad Labem, гарадок за 40 км ад Прагі стаў сталіцай Цэнтрапольнай групы войск, генералам

*I мае сляды гарэлі, што вялі з-над Свіцязі...
Словы знайдзеныя грэлі: - Praha, Pravda vitezi!
Жыць па праўдзе, па свабодзе - вырываца з панцыра.
... I за мною ходзяць, ходзяць здані акупацыі.
A на здані, што прыдзгалі, мluvili:
- Не спудзімся!
Сто гадоў мы вас чакалі, дзвесце - не забудземся.*

якой падпрадкоўваліся 83 акупацыйныя гарнізоны па ўсёй Чэхаславакіі. Я служжыў газетчыкам дывізіёнкі. На 20 гадоў раней за Гарбачава па-прастую прабачэння ў чэхах за маю нецывільную прысутнасць. Паспей перакласці вершы тагачасных творцаў, а таксама будзіцеляў нацыі, якія ратавалі суплеменнікаў ад анямечвання-скалечвання. Прыйносілі радасці сурстрэчы з Забэйдам-Суміцкім, Вацлавам Жыдліцкім, амаль беларусам Мілаславам Зімам... Дзяліўся весткамі пра Скарыну ў акружной газеце, дзе служжыў загадчыкам рэдакцыі беларус Аркадзь Пінчук.

На здымках: 1. На танковым палігоне каля гатычнага замка Бэздзез; 2. Людвік Свобода запальвае Вечны агонь у мілавіцкім мемарыяле; 3. Зямляк, падпалкоўнік Аркадзь Пінчук пераведзены служыць у ЦГВ з лагоднага для нас абодвух Львова; 4. Начальнік Палітупраўлення ЦГВ генерал-лейтэнант Зола-

таў С. М. настаўляе правільна асвятляць падзеі групу пісменнікаў з Прагі. Сярод запрошаных гасцей быў Іван Скала,

Вацлаў Капліцкі, які распавёў мне пра наведанне Прагі Янкам Купалам.

Фота С. Панізьніка.

Філіял "МОСТААТРАД № 88" запрашае на працу:

- бетоншчыкаў,
- цесляроў (плотнікаў),
- арматуршчыкаў

з досведам працы на будаўнічых пляцоўках.

Заработка плата ад 500 руб.

Тэлефон для даведак: 8(044)755-74-32, вэлкам; (017)345-86-72 (аддзел кадраў).

Адрас прадпрыемства: г. Мінск, вул. Прамысловая, д. 16 (аўт. № 66 ад станцыі метро "Магілёўская" да канчатковага прыпынку "Прамысловая").

Кіраўнік МЗС Германіі папярэдзіў пра пагрозу "халоднай вайны 2.0"

Міністр замежных спраў ФРГ Зігмар Габрыэль заявіў, што Германія знаходзіцца на лініі фронту новай халоднай вайны, а канцлер Ангела Меркель зрабіла сур'ёзную памылку, далучыўшыся да закліку прэзідэнта ЗША Дональда Трампа і стаўшы на шляху пераўбраення. Такую думку кіраўнік МЗС ФРГ выказаў у інтэрв'ю Bild, паведамляе Reuters.

На словах міністра, маючы справу з Трампам і прэзідэнтам Расіі Уладзімірам Путіным, Германія атрымала суседзяў з Усходу і Захаду, якія вераць "не ў сілу права, а права моцнага".

- Мы знаходзімся ў стане халоднай вайны 2.0. Проста ў цэнтры. Мы апынуліся перад новай фазай ядзернага

ўбраення на Усходзе і Захадзе, - сказаў міністр.

Ён таксама раскрытыкаў рагашэнне Меркель павялічыць вайсковыя выдаткі да \$ 70 млрд.

- Я лічу, што гэта сур'ёзная памылка, - заяўіў Габрыэль.

Германія і іншыя чаль-

цы НАТА яшчэ да абрannя Трампа пабяцілі павялічыць свае выдаткі на абарону да 2% ВУП. Нягледзячы на тое, што большасць з краін-удзельніц альянсу ўжо павялічылі свае вайсковыя выдаткі, толькі нямногія дасягнулі мэты ў 2%. И Германія пакуль не ўвайшла ў іх лік, дадае агенцтва.

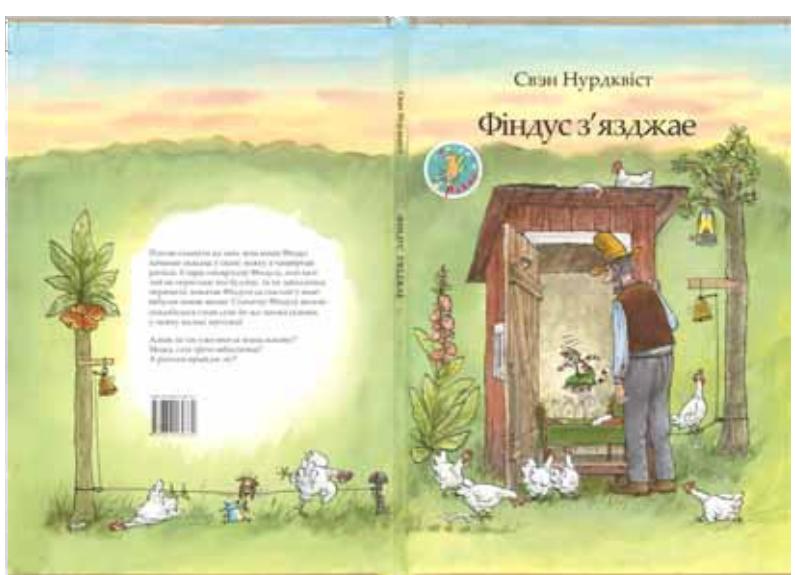
"Фіндус з'яджае"... у беларускія кнігарні!

Аматараў смешных гісторый шведскага пісьменніка і мастака Свэна Нуруквіста пра дзядулю Пэтсану і кацяня Фіндуса чакае прыемны падарунак! Серыя "Каляровы ровар" Бібліятэкі Саюза беларускіх пісьменнікаў у выдавецтве "Кнігазбор" папоўнілася чарговай кнігай, перакладзенай на нашу мову, як і папярэднія, Надзеяй Кандрусеўч.

І ад сёня гэты кніжкавы рознакляровы цуд даступны ў крамах Менска ды іншых гарадоў.

"Фіндус з'яджае" - шостая па ліку "абеларушчанская" кніга. У 1990 годзе Свэн Нуруквіст напісаў для тэатра гісторыю, Стэфан Муберг зрабіў драматургічную апрацоўку тэксту і паставіў спектакль у тэатры Resenar у Стокгольме. Выданне створана паводле гэтай п'есы.

У гэтай казцы распавядаецца пра тое, як стары Пэтсан вырашыў трошкі правучыць гарэзлівага і непаслухумнага коціка Фіндуса, які будзіў дзядулю а чацвёртай раніцы, і перасяліў

яго ў маленькі асобны драўляны дамок а-ля вясковая прыбіральня. Што з гэтага выхаваўчага працэсу атрымалася, і ці можа дзядуля жыць адзін і не сумаваць без кацяняці-непаседы, кожны ахвотны зможа дазнацца са старонак шыкоўна ілюстраванай кнігі.

Презентацыя новага выдання запланавана на пачатак верасня! Запрашаем дзетак і іх бацькоў! Сачыце за ахвоткі на сایце livelit.org.

Дзе шукаць Фіндуса, які з'ехаў:

Менск - "Цэнтральная кнігарня" (пр-т Незалежнасці, 19), "Акадэмкніга" (пр-т Незалежнасці, 72), "Кнігі і кніжачкі" (пр-т Незалежнасці, 14), "Кнігарня пісьменніка" (вул. Казлова, 2), "Светач" (пр-т Пераможцаў, 11), "Веды" (вул. К. Маркса, 36), "Галіяфы" (вул. Няміга 3, павільён 66), этнарама "Рагна" (вул. Сухая, 4), П. А. Яўдаха (Knihar Knihy), Але́сь Дудар (Арэна-сіці), Павел Белавус (Pavel Belavus), Валеры Еспёнак (Маскоўска-Венскі);

Гародня - "Праметэй" (вул. Савецкая, 10), "Цудоўня" (вул. Вялікая Траецкая, 16), "Бэбі-бук" (вул. Савецкая, 18, ГЦ "Нёманскі");

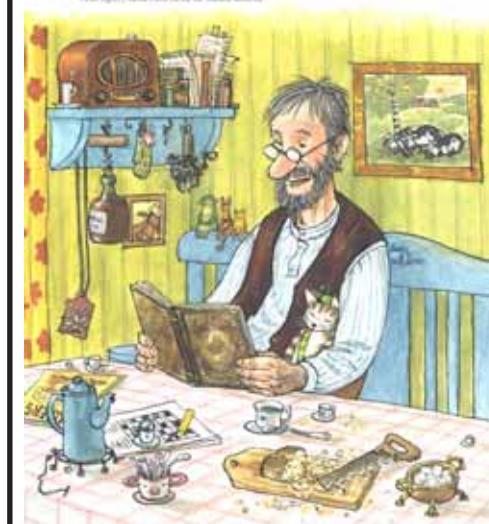
Берасце - "Іскра" (вул. Пушкінская, 4); Гомель - "Буква У" (вул. Мазурава, 117 г);

Наваполацк - "Дом кнігі" (вул. Маладэчанская, 145);

Бабруйск - "Крыніца ведаў" (вул. Горкага, 31);

Маладзечна - "Спадчына" (вул. Прытыцкага, 7).

Прэс-служба ГА "Саюз беларускіх пісьменнікаў".

6. Венгрыя

З 1310 па 1382 г. Венгрыя кіравалі каралі Анжуйскай дынастыі *Карл Роберт* (1310-1342) і яго сын *Лаяш I Вялікі* (1342-1382). У 1335 г. Венгрыя заключыла вайсковы і гандлёвы саюз з Чехіяй і Польшчай. Была зроблена грашовая рэформа, уведзена залатая манета - фларын, і падаткі з сялян началі браць грашым. У XIV ст. сталіцай краіны стаў горад Буда на Дунаі. Развівалася жывёлагадоўля і вінаградарства. Па ўсей краіне ўзнілі гандлёвыя вёскі-мястечкі. Іх стала каля 800. Актыўна развівалася эканоміка Трансільваніі - усходній Венгры. Тут пасялілася шмат немцаў-каланістаў з Саксоніі. Таксама пэўныя прывілеі атрымала і мясцове насельніцтва - *волахі* (улахи), нягледзяны на тое, што яны былі прараблаўнымі. Каралі Анжуйскай дынастыі ліквідавалі незалежны ўладанні славацкіх магнатоў, бо праводзілі палітыку цэнтралізацыі. У XIII-XIV стст. у Славакію прыехала шмат немецкіх каланістаў, а ў сярэдзіне XIV ст. узмацнілася феадальная залежнасць славацкага сялянства. З 1387 па 1437 г. венгерскім каралём быў *Сігізмунд Люксембург*, які ў 1411 г. адначасова стаў каралём Германіі, з 1433 г. - імператарам Рымскай імперыі. У 1421 г. ён выдаў сваю дачку замуж за *Альбрэхта V Габсбурга*: апошні з 1437 г. стаў каралём Венгры. У 1396 г. Сігізмунд пры падтрымцы Венеціі ўзначаліў крыжовы паход супраць туркаў. Але тыя разбілі яго войска ў тым жа годзе пад *Ніканалем*.

Новая вайна з туркамі пачалася ў 1443 г. Венгерскі палкаводзе *Янаш Хуньядзі* пры падтрымцы Рымскага Папы і Венеціі сабраў новую крыжацкую армію (каля 30 тыс. чалавек) і выправіўся за Дунай. Туркі былі разбіты, і Венгрыя падпісала з імі выгодную для сябе дамову. Аднак у лістападзе 1444 г. армія турецкага султана разбіла крыжаносцаў пад Варнай і ўсталявала свой кантроль над Еўропай, на поўдзень ад Дуная. У 1456 г. войска Венгрыі на чале з Хуньядзі разбіла турецкую армію пад *Бялградам*, і Венгрыя была на 70 гадоў пазбяўлена ад турецкай агрэсіі. У 1473 г. у Венгрыі ўзнік парламент і *Дзяржавыны сход*, у які ўваходзілі бароны, святары і шляхта. З 1475 г. да іх дадаліся і прадстаўнікі гарадоў.

Чарговы росквіт Венгрыі звязаны з каралём *Мацьяшам I Корвінам* (1458-1490). Гэта быў вельмі папулярны ў Венгрыі чалавек, народны герой і персанаж шматлікіх казак і паданняў. Ён стварыў магутнае наёмане войска, у склад якога ўваходзіла кавалерыя, пяхота, баявныя вазы, артылерыя і Дунайскі флот. Ён захапіў Маравію і Сілезію, у 1485 г. - Вену, якую зрабіў сваёй сталіцай, і марыў стварыць незалежную Дунайскую імперию. З 1490 г. каралём Венгрыі стаў *Ласла II Ягелон*, прадстаўнік новай дынастыі.

У XIV ст. Чехія была самай багатай і прымеслова развітай часткай Свяшчэнай Рымскай імперыі. З сярэдзіны XIV ст. у краіне назіраецца гаспадарчы ўздым. У краіне здаваюць шмат срэбра, з якога вырабляюць якансную срэбрую манету, працуе шмат майстэрняў па вырабе сукна і палатна, актыўна развіваецца сельская гаспадарка, і хутка расціць гарады. Прага са сваім універсітэтам стала буйнейшым, наўкувым і рамесным цэнтрам Еўропы. Аднак у гэтыя часы ў Чехію пераехала шмат немцаў, якія захапілі ўладу ў гарадах і праводзілі палітыку анямечвання мясцовага насельніцтва. Таксама ў краіну з Германіі перасялілася шмат нямецкіх каталіцкіх святароў і манахаў. Пражскі архібіскуп прызнаваў уладу толькі Рымскага Папы. Сам ён меў ва ўласніцтве 900 вёсак і шмат гарадоў. Каталіцкая царква таксама актыўна атрымала і мясцове насельніцтва - *волахі* (улахи), нягледзяны на тое, што яны былі прараблаўнымі. Карапілі феадалы, рыцары і бюргоры, называліся *чашнікамі*, або *памяркоўнімі*. Яны выступалі за змены ў каталіцкім абраадзе прычащэння (*зўхарысты*), калі людзей прычащаці толькі хлебам, а святароў - віном. Яны хадзелі, каб усіх вернікаў прычащаці хлебам, і віном (з адной чашы). Адсюль і іх назва. Чашнікі хадзелі выгнаць з Чехіі немцаў і забраць землі у каталіцкай царкве.

У пачатку XV ст. у Чехіі пачаўся масавы народны рух супраць засілля каталіцкай царкви начале з *Янам Гусам* (1370-1415). Апошні паходзіў з простай сялянскай сям'і з Паўднёвой Чехіі. Будучы вельмі здольным, ён атрымаў цудоўную адукацыю, скончыў Пражскі ўніверсітэт, стаў спачатку яго прафесарам, а потым і рэктарам, першым чхам на той часок пасадзе. Ён часта выступаў з прамовамі, у якіх крытыкаў духавенства, абруаўся іх паводзінамі, асабліва рымскіх папаў, а потым прапанаваў рэформаваць царкву ў Чехіі і падпрадкаваць яе не Папу, а каралю. Таксама ён пропанаваў забраць у царкви замлю і іншую маёмасць і забараніць продаж індульгенцый. Гус змагаўся таксама за адраджэнне чэшскай мовы і культуры, ён выступаў з казаннямі на роднай мове, пісаў на ёй і пераклаў на чэшскую мову Біблію. Супраць яго выступілі ўлады імперыі. Яму забаранілі чытаць казані, яго пракляў праціўнікі архібіскупа і загадаў спаліць усе яго кнігі. Тады Гус выехаў з Прагі на сваю малую Радзіму і там далей прапаведаваў сярод сялян. У 1414 г. яго выклікалі на царкоўны сабор у горадзе Канстанцыя, на поўдні Германіі, дзе абвінаваці ў ересі і 6 ліпеня 1415 г. спалілі на вогнішчы.

Помнік Яну Гусу ў Празе (скульптар Л. Шалаўн, 1915 г.)

Гісторыя сярэднявечнай Еўропы (V - XV стагоддзі)

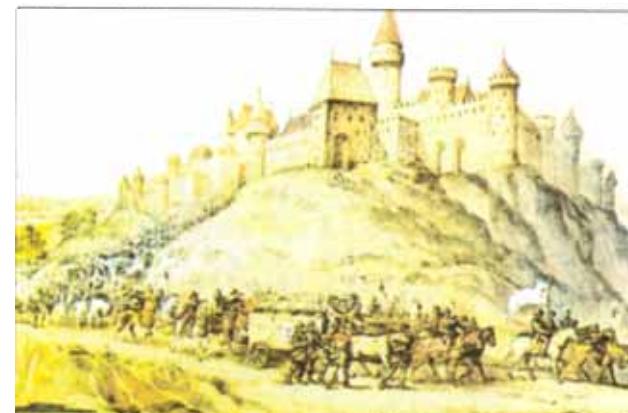
8. Гусіцкія вайны

Пасля пакарання Гуса яго прыхільнікі аб'ядналіся і пачалі называць сябе ў яго гонар *гусістамі*. У 1419 г. яны пастаўлі, захапілі Прагу, пасля паўстанне ахапілі ўсю Чехію. Так пачаліся *гусіцкія вайны* (1419-1434 гг.). Паўстанцы падзяліліся на дзве ўплывовыя плыні. Першая плынь, да якой належалі феадалы, рыцары і бюргоры, называліся *чашнікамі*, або *памяркоўнімі*. Яны выступалі за змены ў каталіцкім абраадзе прычащэння (*зўхарысты*), калі людзей прычащаці толькі хлебам, а святароў - віном. Яны хадзелі, каб усіх вернікаў прычащаці хлебам, і віном (з адной чашы). Адсюль і іх назва.

Чашнікі хадзелі выгнаць з Чехіі немцаў і забраць землі у каталіцкай царкве.

Другую плынь складалі радыкальныя элементы - сяляне, дробныя рамеснікі і гладзіцкія бедната. Яны зрабілі свой умацаваны лагер на гары *Табар* на поўдні Чехіі і пачалі называць *табарытамі*.

Табарыты выступалі за стварэнне грамадства роўных, гэта значыць, за поўны перадзел ўласніцтва, чаго не хадзелі багатыя чехі. У 1420 г. Рымскі Папа абвясціў крыжовы паход супраць гусістаў (усяго крыжовых паходаў было пяць, з 1420 па 1431 гг.). У Чехіі ўварвалася статысцічнае войска, якое змімлю і іншую маёмасць і забараніць продаж індульгенцый. Гус змагаўся таксама за адраджэнне чэшскай мовы і культуры, ён выступаў з казаннямі на роднай мове, пісаў на ёй і пераклаў на чэшскую мову Біблію. Супраць яго выступілі ўлады імперыі. Яму забаранілі чытаць казані, яго пракляў праціўнікі архібіскупа і загадаў спаліць усе яго кнігі. Тады Гус выехаў з Прагі на сваю малую Радзіму і там далей пропаведаваў сярод сялян. У 1414 г. яго выклікалі на царкоўны сабор у горадзе Канстанцыя, на поўдні Германіі, дзе абвінаваці ў ересі і 6 ліпеня 1415 г. спалілі на вогнішчы.

Горад Табар. Рэканструкцыя паводле сярэднявечных замалёвак

аркебузамі. Таксама на вазах былі і невялікія гарматы, якія билі простай наводкай па ворагу на ўзоры грудзіні каня.

Ян Жыжка прыдумаў новую сістэму абароны вагенбург - умацаванне з баявых вазоў у выглядзе чатурахутніка, кола або паўкола, якое магло дадаткова ўмацоўвацца рабамі ці іншымі перашкодамі. Тому рыцарская нямецкая конница нічога не могла зрабіць з такім ўмацаваннем табарыту. Пакуль табарыты паспяхова ваявали, чашнікі захапілі ўладу ў гарадах, адабралі землі ў каталіцкай царкви, пасля чаго яны вырашылі выступіць супраць табарыту. У 1434 і адбылася *бітва пры Ліпахах*, у якой табарыты пацярпелі паразу.

У выніку гусіцкіх вайн ўлада каталіцкай царквы была істотна аблежаваная: ёй перасталі плаціць дзесяціну, адбыўся росквіт чэшскай культуры. Чэшская мова набыла статус дзяржаўнай разам з нямецкай.

АСНОЎНЫЯ ТЭРМІНЫ

Ганза - гандлёвы саюз пайночных гарадоў Свяшчэнай Рымскай імперыі.

Гусіты - паслядоўнікі Яна Гуса.

Кантон - аўтаномная частка Швейцарыі.

Курфюрст - князь у Свяшчэнай Рымскай імперыі,

кіраўнік вялікай аўтаномнай часткі краіны, феадал, які мог выбіраць імператара.

Памяркоўны - частка гусітаў, да якой належалі чэшскія феадалы і бюргоры.

Рэйхстаг - саслоўна-прадстаўнічая ўстанова, специяльны орган кіравання пры нямецкім імператары.

Табарыты - частка гусітаў, да якой належалі сяляне і дробныя гарадскія рамеснікі.

Царкоўны сабор - вышэйшы орган каталіцкай царквы.

НАЙВАЖНЕЙШЫЯ ПАДЗЕІ

1356 г. - зацвярджэнне "Залатой булы".

1410 г. - Грунвальдская бітва.

1470-1475 гг. - Ян Гус.

1414-1418 гг. - Канстанцікі сабор.

1419 г. - паўстанне ў Празе.

1420 г. - першы крыжовы паход супраць гусітаў.

1434 г. - бітва пры Ліпахах.

1444 г. - параза крыжаносцаў пад Варнай.

1448 г. - перамога туркаў над венграмі на Косавым полі.

1499 г. - Базельскі мір паміж Швейцарыяй і Свяшчэнай Рымскай імперыяй.

нен быў увесе час ваяваць з суседзямі: Брандэнбургам, Тэўтонскім ордэнам, а таксама з Янам Люксембургам, каралём Чехіі. Крыжакі шмат разоў займалі Гданьскае Памор'е, Дабжынскую зямлю і Кявію. Ян Люксембургскі падпрадкаваў сабе большасць сілезскіх княстваў. Аднак Лакетак разбіў крыжакоў у бітве пад Плоўдзівам (1331 г.), а потым наладзіў добрыя стасункі з Венгрыяй і ВКЛ.

У гэтых ж час у Польши-

чи пашырасць адукаванія і культура. Пры кафедральных саборах і кляштарах узінікае сетка парафіяльных школ. Актыўна дзеянічалі манахі з ордэнам св. Францыска і св. Дамініка. Яны

Уладзіслаў Лакетак (малюнак Яна Матэйкі)

вучылі чытаць і пісаць на лацінскай мове, а таксама навучалі граматыцы, рыторыцы, музыцы і дыялектыцы. Ва ўдзельных польскіх княствах пашырасць канцылярскай справы. У гэтыя часы была створана знакамітая "Багародзіца", славутая царкоўная песня і адначасова ваярскі рыцарскі гімн (першызор, хутчэй за ўсё, паходзіц з Беларусі). Кракаўскі біскуп Вінценц Кадлубак напісаў "Польскую хроніку" - своеасаблівы летапісны твор.

2. Уладаранне Казіміра Вялікага (1333-1370)

Кароль Казімір быў апошнім прадстаўніком дынастыі Пястай на каралеўскім троне Польшчы. Тая Польшча, якую ён атрымаў у спадчыну ад папярэдніка, была невял

Леанід Лаурэш

Ксёндз Віктар Шутовіч і горад Ліда

Ксёндз Віктар Шутовіч нарадзіўся ў вёсцы Шутовічы былой Смаргонскай воласці. Пачатковую адукцыю атрымаў у Смаргоні і потым паступіў Віленскую духоўную семінарыю, якую скончыў у 1913 г. пасля чаго быў высвячаны на святара: "З духоўнай семінарыі я выйшаў мала да жыцця прыгатаваны. А да беларускага жыцця, дык тады я быў скарэй упярэджаны, чым з ім абзанаёмлены. Надта многа гаварылася тады аб літвінох, пра беларусаў таксама ўжо добра чувалася. Даўняе мne слова "літвоман", "белорусман" або мае вучы абліваліся... Старэйшыя ксяндзы нас маладых гэтымі словамі страшылі... тады хапіла толькі малога падазрэння, што нехта з ксяндзоў мае нахіл у літоўскі ці беларускі бок, каб яго за гэта кідаць як наядалей ад Вільні і ад людскіх беларускіх ці літоўскіх асяродкаў".

Святарскую працу ксёндз Віктар Шутовіч пачаў у Лідзе, і хоць працаў тут не працяглы час, але лідскі перыяд быў важным, вызначальнym і адбіўся на ўвесь далейшы жыццёвый шлях. Вось што пісаў а. Віктар у сваіх успамінах: "Я не жалеў Вільні і радасна пaeхаў на вікарага ў Ліду. Шчырым сэрцам там спаткалі мяне: кс. дзекан Шкоп і двух ягоных вікарый.

Сярод ксяндзоў я трывалі польскі тон. На плябаніі і ў касцёле я гаварыў у Лідзе па-польску. Па дварах я ездзіў на гарбаткі і адведвалі мы ў Лідзе чыноўнікам, якія хоць цару служылі, але ў часе з сабой яны гаварыли па-польску. Мяне ўжо тады да гэтых сфераў лішне не цягнула. У тых гасціцах я часта пазяхаў і дамоў рупіўся. Я спасыцьця вялікую розніцу паміж жыццём на плябаніі і жыццём параходвінаў. Саткнуўся я з людзьмі ў спавядніцы і чуў, што ім памагчы трэба па-беларуску. Тады я чуў, што ўжо съяздом беларусам, але ўжо нешта падобнае ў мяне завязывалася. У Лідзе я спаткаўся з беларускім, хоць насыўдомым янич съветам. Як падеду я на вёску, ды з людзьмі сваімі спаткаюся, тады я чую, што жыву і для людзей працу. Хоць тады я не гаварыў так з людзьмі па-беларуску, як гэта раблю цяпер. Але я людзям гэтым пяяў беларускія песні і людзі мяне за гэта любілі. Гэна мае спатканне з людзьмі было дужа натуральнае, а на'т і рамантычнае ў тым сэнсе, што ў маёй душы развівалася нейкая шырокая любоў да ўсіх тых людзей, спрэд якіх я працаў. Я ездзіў па калядзе ў самыя далейшыя вёскі. Любіў я тады хадзіць і ездзіць па берагах Нёмана. Там я спаткаўся з праваслаўнымі, але і да іх я ў душы сваімі тое чуў, што на маім месцы чуў другі ксёндз польскі. Расказвалі мне гэныя беларусы, якіх у іх перад гэтым быў кс. В., што пра

слаўных съвяціў вадой з Нёмана, а праваслаўная яго балялі і адо яго ўцякалі і жаліліся на яго свайму бачошку. У гэных вёсках я начаваў, і пятухі мяне там раніцай будзілі...

У Лідзе я любіў хадзіць у акружны сюд і да прысягі людзей даводзіць. І зноў з новым для сябе съветам я спаткаўся там. Расейскі царскі суд выглядаў дужа паважна. Яны на'т па рублю плацілі духовенству за кожную прысягу. На гэных судох засядалі прысяжныя, съмятанка з тутэйших людзей у павеце. Раз гэтак на судзе я побач сядзеў са старэйшымі бачошкамі, настаяцелем ў Лідзе (верагодна, а. Іосіф Каляровіч - Л.П.). Ён, нахіліўшыся да мяне, далікатна мяне запытал, якой я народнасці. У гэтым часе кожны ксёндз, калі гаварыў з бачошкамі, дык мусіў яму сказаць, што ён паляк. У даным выпадку гэта і я зрабіў. А гэны на мяне ўтапотопі свае вочы і пытаеца да лідзе, дзе я ўроджаны. Тут я сказаў яму праўду, што з Ашмянскага павету. Тады бачошка на гэта ўсміхнуўся, клінукі галавой і да мяне кажа: "Які з цібе паляк Ашмянскага ўезду?!" Гэны бачошкаў сказаў мне надта глыбока залез у душу, я яго і сёня помню. Многа я ўжо і перад гэтым думаў, хто я тады? ... Я ведаў добра што я не расеец і ў душы сваімі польскасцю не прызнаваўся, бо я чуў тады, што я не паляк...

Але жыццё мяне панхула ў шырэйшы свет. Па чатырох месяцах у Лідзе, мяне паклікалі на вікарага ў Віленскую катэдру".

Хутка з Вільні кс. Віктар Шутовіч паступіў у Пецярбургскую духоўную акадэмію. Скончыў два курсы акадэміі і не маючи грошай каб вучыцца далей, пакінуў вучобу Аднак падчас вучобы кс. Віктар прыязджаў у Ліду: "Калі я з Акадэміі на каляды прыехалі ў Ліду, ды засталом засеў з ксяндзамі, ды горача павёў новыя гутаркі абеларускіх спраўах, мяне даўнім мae калегі і дэкан не пазналі. Сіла маіх аргументаў іх здзвіла. Там засталом быў і старцы моі калегі з Акадэміі кс. Шырокі, але ён маўчад і не мяшаў мne ў маіх выявах".

У 1917 г. а. Віктар Шутовіч прызначаны прафашчам ў касцёл вёскі Барадзенічы тагачаснага Браслаўскага павета, дзе прабыў да 1927 г. 10 гадоў ён па-беларуску рабіў казанні ў касцёле, арганізоўваў беларускія школы, збіраў фальклор. Але ў 1927 г. а. Віктара прынудзілі пакінуць свой прыход, ён зноў быў пераведзены вікаряем у Ліду.

"Беларуская Крыніца" ў 1927 г. пісала: "12 студня сёл. г. па загаду Я. Э. Віленскага Арцыбіскупа Ялбожкоўскага вядомы беларускі народны дзеяч кс. В. Шутовіч пазбаўлены парафіі ў Барадзенічах, Браслаўск. пав., і назначаны на ві-

карага ў Ліду. Дэлегацыя ад усей парафії, просьбы з цэлым мнóstvam подпісаў, каб затрымаць у Барадзенічах кс. Шутовіча не памагі імені, калі гэтае добрае імя прафашч са-прайдзі ўтраціў недастойным жыццём сваім, або сваякоў, з якімі жыве, або калі выявіўся які даунейшы немаральны ўчынак прафашч. А гэтага ўсяго ніхто на съмее закінуў кс. Шутовічу. Касцёла ў Ёдах...

Ненавісьці да кс. Шутовіча ў яго парафіянама анімалі. Уся парафія нязвычайнай на яго любіць і шануе. Маюць да кс. Ш. ненавісьць насланыя нам дзеля сеяньня польскай "культуры" розныя чужынцы, як свішчыкі, паліцыяны, вучычялі. Людзі гэтыя з касцёлам пераважна на мяочыя нічога супольнага мяочы сваімі мэтай нішчыць усе праёвы беларускага жыцця. Ясна, што Ксёндз-Беларус, верна служачы свайму народу, не даваў спадобны гэтым асобам. Як даведаўся, нават жменя так званай шляхты ў пар. Барадзенікай да кс. Шутовіча ня мае нікай ненавісьці, а толькі, дзеля сваімі умысловай агранічанасцю, хацела-б, каб у касцёле ў Барадзенічах ня было зусім мовы беларускай. А гэта нешта цалком іншае ад ненавісьці да самога прафашч, які пастыра і чалавека.

А ішчэ дзіўней выглядае закід кс. Шутовічу, што ён дзеля таго на мяочы астацца ў парафії, што быццам утрапаў добрае імя ў паважных людзей, асабліва ў суседніх ксяндзоў!

Праўда, добрага імя кс. Шутовічу ня мае ў рознага руку съвятыні, праўда також, што ня мае ён добрага імені і ў некаторых ксяндзоў суседніх, якія полёнізуюць пра

карага ў Ліду. Дэлегацыя ад усей парафії, просьбы з цэлым мнóstvam подпісаў, каб затрымаць у Барадзенічах кс. Шутовіча не памагі імені, калі гэтае добрае імя прафашч са-прайдзі ўтраціў недастойным жыццём сваім, або сваякоў, з якімі жыве, або калі выявіўся які даунейшы немаральны ўчынак прафашч. А гэтага ўсяго ніхто на съмее закінуў кс. Шутовічу. Касцёла ў Ёдах...

Урэзіце трэці закід большым дзіўны. Зводзіца ён да таго, як мы ўжо ўспомнілі, што кс. Ш. працаў на шкоду Касцёла, што быццам выявіўся ў Ёдах. Акаваеца, што тут трэба разумець вось што. Група польскіх авантурнікаў для полёнізаторскіх мэтаў пастанавіла забраць на касцёл праваслаўную царкву ў Ёдах. Реч ясная, што да таго "работы" найлепш было б ужыць мятсцовага прафашчіца кс. Шутовічу, але гэты на такую авантуру не пашоў. Здаецца, што калі-б хто з нас быў большым каматком, як сам Папеж, дык усёж-дыкі ў гэтым спраўе прызнаў бы слушнасць не каму іншаму як кс. Шутовічу.

Гэтакі закід, аднак пастаўлены кс. Шутовічу ўладай духоўнай афіцыяльна. Аснова іх, як бачым - прадусім палітычнае.

Прыватна... Арцыбіскуп пацтыр падчорківае, што кс. Шутовіч, як ксёндз і як чалавек, дужа добры, але што ён адначасна не тэктычны і не разబітны (niet roztropny) і што прадусім дзеля гэтага пазбаўляеца парафії. Дапусцім, што так. Але адначасна дазволім запытацца, хто з людзей, будучым на такім ці іншым грамадzkім становішчы, такіх "грахоў" не дапускаецца? Няхай кожнаму адкажа-

да галавы, стаў разытвацца, што я такі, скуль, чаго хачу ад кс. Шутовіча, што маю супольнага з ім і г.д. Калі я ў чыстай польскай мове адказаў, што кс. Шутовіч ёсьць майм крэўным і школьнікам калегай, гэты ксёндз-дапроишык відаўчы ўспакоіўся і ненашоўшы нічога "антыпаньства" ў маіх словамах і агульным выглядзе, казаў мне пачакаць у ганку, а сам пайшоў у пакой. Праз некалькі мінут вышаў другі ксёндз невялікага росту, але вельмі тоўсты (верагодна - ксёндз-дэкан Баярунэц - Л.П.), і пачаў нанова рабіць дапрос. Восі тут то я і пазнаў, што маю дзела з старымі, бо ні адзін свішчык, які следаваць мяне так не дапрашиваваў падрабязна, як гэты ксёндз. Хоць я моцна старавацца захаваць супакой і адказаць не заілючыся, але гэты тоўсты дапроишык відаўчы пазнаў мой подступ, з пагардай адварніўся ад мяне, нічога не сказаў, а толькі тыкнуў пальцам на сходы, што мела значыць - там жыве кс. Шутовіч, і пайшоў у пакой. Я паднімаючыся на сходах сумна разважаў над наўку Хрыстусту і паступкамі некаторых яго слуг, як прыкладам гэты тоўсты дапроишык ксёндз-дапроишык. Кс. Шутовіч наўшоў такім, якім яго знаў з газэт: энэргічным і ахвотным да далейшай працы на ніве адраджэння нашага народу. З далейшай гутаркі я пазнаў, што гэта чалавек жалезнай волі, што ніякая бура яго ня зломіць, ніякія гвалты, ўціскі не заб'юць яго, што ён жыцьцё сваё зложыць на аўтар адраджэння нашай Бацькыўшчыны. Дык памажы-же яму, Божа, у яго працы і дай яму дачакаць лепшага заўтра!

С. Хлопскі.

На пачатку 1928 г. "Беларуская Крыніца" паведаміла што кс. Шутовіч будаў судзіць па арт. 129., частка 1., пункты 3 - 6 К.К. за "падбурэнне адной часткі насельніцтва процы другой". Суд адбыўся ў Браславе ажно 15-га снежня і на падставе амністыі справа а. Віктора Шутовіча была скасавана.

Пра свой другі, кароткі, побыт у Лідзе а. Віктара пісаў, што кс. Мажэйка павінен быў пасля Шутовіча "... перарабіць нашу парахію ў беларускай на польскую. Вось ён працаў над гэтым шыра... Але, ..., у нашай парафії беларускі дух не аслаб".

Пра свой другі, кароткі, побыт у Лідзе а. Віктара пісаў, што кс. Мажэйка павінен быў пасля Шутовіча "... перарабіць нашу парахію ў беларускай на польскую. Вось ён працаў над гэтым шыра... Але, ..., у нашай парафії беларускі дух не аслаб".

Нехта з беларускіх дзеячаў наведаў а. Віктара ў Лідзе. Вось што ён напісаў у "Беларускай Крыніцы" пра гэты візіт: "Ліда. Будучы надоядзі ў Лідзе, захадзялася мне пазнаёміца з нашым новым вікарым кс. Шутовічам і выразіць яму свой жаль з прычыны таго гвалту, які ён церпіц ад сильных гэтага съвету.

Але не думайце, чытачы, што так лёгка ўбачыцца і пагаварыць з кс. Шутовічам, як гэта на першы пагляд здаецца. Каб дайсці да яго, трэба запасціся вялікай порцічай нахальства, хітрасці, а на'т подступу. Ведаючы аб гэтым, я пазнану на волю 20 сакавіка 1955 г., з 1956 г. нелегальна служыў у Барысаве, дзе і памёр 1 сакавіка 1960 г.

А. Віктар Шутовіч з'яўляецца складальнікам зборніка "Калядныя песні", выдадзенага Нінай Абрамчык у Берліне і аўтарам драмы "950 гадоў хрысціянства на Беларусі".

"Розум свеціць і ў цемры..."

(Думкі пасля прачытання кнігі)

Нядаўна выйшла з друку чарговая кніга вядомага беларускага паэта Яўгена Гучка. Яе своеасаблівасць не толькі ў інтрыгуючай назве "Маё пяцініжжа", якая ў нейкай ступені асацыюеца з філасофскім пачаткам, а і ў тым, каму аўтар яе прысвячае: "Усім, сабе і нікому прысвячаеца". Апошняя фраза, на маю думку, не толькі зацікаўлівае чытака сваёй незвычайнасцю, а яшчэ яна адначасова дае зразумець, што аўтар не навязвае свайго пункту гледжання на ту ю ці іншую праяву жыцця, а нібыта вымушае чытака на дыскусію з самім сабою, з усімі, каб выкрышталізаваць з нагруджаных зямнымі праблемамі драмінку нябеснай ісціны. Відаць, з гэтай нагоды ў паэта нарадзіліся наступныя радкі:

*Даеш інфармацыю-факт,
А яны, няўзячныя,
цёмныя, вінаваціць мяне,
Маўляў, сваю думку навязваю. (с. 475)*

Паэтычна-філасофскае адценне маюць і назвы кніг у "Пяцініжжы": "Мая дама" (гэта Пазія), "Сум аблокаў", "Не ўпісаўшы ў паварот", "Законы неба не адмяняюцца", "Асаці". Аб глыбіні і шырыні разважанняў і думак паэта сведчыць і назвы раздзелу ў кнігах: "Законы Добра - уверх нагамі", "Бы перапёлка ў жыце", "Мы сягоння такія", "Краіна небазабыцця", "Маладзее чалавек пры справе", "Бойся каўтуна ў галаўе" і інш.

У сваіх разважаннях аўтар кнігі балансуе на мяжы духоўнага і матэрыяльнага (нябеснага і зямнога), шукае сувязь і адасобленасць, залежнасць і самастойнасць паміж гэтымі катэгорыямі-панаміццямі.

Творчасць паэта ахоплівае камлі не ўсе, то бальшыню тых праблем, з якімі сутыкаецца кожны чалавек, а значыць і народ. Ды і наогул, уся пазія Я. Гучка арыгінальная: многія двух-, трох-, чатырохрадкоў могуць служыць эпіграфамі, а то і тэмамі для артыкулаў і дыскусій філасофскага, патрыятычнага, грамадскага-палітычнага, культурнага і інш. кірунку.

Чалавек - багаты на слова,

А на справы, вядома -

Дух. (с. 776)

* * *

*Народ не тады народа,
Калі да яго звяртаеца хтосьці;
Народ тады - ёсьць народа,
Калі да сябе ён звяртаеца сам.* (с. 690)

Яны могуць успрымацца як

аўтарскія афарызымы і прыказкі:
*Трае вышай калена,
А ці будзе з яе сена. (с. 203)*

* * *

*Не такі ён ўжо і леў,
Калі сам ідзе у хлеў. (с. 172)*

* * *

*Ад продкаў здрады
Заўжды нашчадкі маюць страты.
(с. 217)*

У сваіх творчасці паст-пабліцыст шырока асвятляе і выказвае сваё бачанне ўзаємадносін, такіх няпростых і супярэчлівых, паміж асобай і грамадствам, а наступныя радкі нібы падводзяць рысу пад яго думкамі. *Я нікому нічога не вінен,
Як і ніхто нічога не вінен мне,
Але мы кожны - цэлага палаўна,
А без цэлага нічога не будзе, не.
Ні ў любові, ні ў працы, ні ў барацьбе...
Даўно гэта зверъ ў сам на сабе.* (с. 25)

Аўтар, аналізуочы няпростыя для беларускага народа гісторычныя падзеі і рэаліі сучаснасці, не губляе веру ў адраджэнне Бацькаўшчыны і аптымістычна заяўляе:

*I ўсё ж Беларусь не знікне
і не сатрапэцца,
Нідзе ёй, кропнічай, не дзеца...
Хто сабой ахвяруе з ёю у сэрцы,
Усё гэта Творцу перадаецца. (с. 295)*

Любоў да роднай мовы, не-прымірымасць з яе другарадным статусам у дзяржаве, якая носіць яе назыву - Беларусь, пошукі і выкryvці адказных і вінаватых ва ўзнікненні і існаванні гэтай, так доўга невырашальнай праблемы, праходзіць чырвонай ніццю праз усю пазію Яўгена Гучка.

*...Але нідзе роднай мовы
Не адпраўляюць у смеце. (с. 303)*

* * *

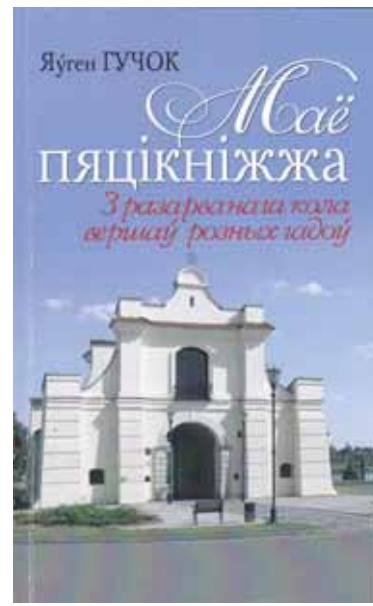
*За мову зацията трывамаюца тыя,
Хто - нібыта са сталі,
Выракаюца ж мовы тыя,
Што пластилінавым сталі. (с. 306)*

* * *

*Калі вы здолныя і разумныя
Адмыслова,
Дык чаму ж не дaeца вам
Беларускае слова?*

Ёсць у кнізе і такія радкі, якія лёгка запамінаюцца:

*Калі ўжо замест "Не бойся"
Будуть казаць беларусы: "Смялей!"?* (с. 558)

Пытанне нібыта рытарычнае, але на яго трэба адказаць кожнаму з нас, адказаць самому сабе, адказаць перад усімі. Гэта і будзе рух у будучыню Беларусі.

З іроніяй піша аўтар і пра адмоўныя зывчкі і рысы характару людзей (крыгадушнасць, падхалістства, зайздрасць, баязлівасць, п'янства і інш.):

*У яго заўжды турбота:
Незаўажсаным быць за плотам.
(с. 175)*

* * *

*У кожнага хамелеона
На дзень па некалькі сезонаў. (с. 190)*

* * *

*Яго смеласць - то нахабства,
Прайялецца ў прасторы рабства.
(с. 170)*

Па-справядлівасці трэба адзначыць, што пазію Яўгена Гучка немагчыма прааналізаваць да канца, уставіць у нейкія рамкі - яна шматлімная, рознапланавая. Чытак, безумоўна, мае права пагаджацца ці супярэчыць аўтару, але, узяўшы ў руکі "Пяцініжжа", абыякавым ён не застанецца. Хочацца дадаць, што паэт улюблёны ў сваю малую радзіму - Слуцку, таму, відаць, на вокладцы мы бачым старожытную Слуцкую браму.

Віншаем аўтара, чытачоў, выдаўцоў (ІБГК) з выхадам кнігі. Пажаданнем усім нам будуть радкі з кнігі: *Няхай супакаення нам не будзе,
Няхай трывожыць нас
І Беларусь нябесная таксама. (с. 451)*

Надзея Сарманіт.

Справа здачна-выбарчыя канферэнцыі Лідскай і Лідской гарадской арганізацыі Грамадскага аб'яднання ТБМ імя Ф. Скарыны пройдуць 2 верасня 2017 г. у 11.00 на 3-м бібліятэчным філіяле ў мікрараёне Маладэжны г. Ліды.

Спіс дэлегатаў вызначаюць рады арганізацый, а таксама кіраўнікі суполак ТБМ.

Заснавальнік:

ТБМ імя Францішка Скарыны.

Пасведчанне аб зарэгістрацыі № 908 ад 18 снежня 2009 г. выдадзена Міністэрствам інфармацыі Рэспублікі Беларусь.

Адрес рэдакцыі:

231293, Лідскі р-н, в. Даўгіна.

Адрес для паштовых адпраўленняў:

231282, г. Ліда-2, п/с 7.

E-mail: naszaslowa@tut.by

Рэдактар Станіслаў Вацлававіч Суднік

Рэдакцыйная калегія:

Алена Анісім, Юрасік Бабіч, Юлія Бажок,
Марыя Баравік, Аляксей Карпенка, Эла Оліна, Ігар
Пракаповіч, Аляксей Пяткевіч, Станіслаў Суднік,
Павел Сцяпко, Алег Трусаў,
Дзяніс Тушынскі, Аляксей Шалахоўскі.
<http://naszaslowa.by/> <http://pawet.net/>
<http://kamunikat.org/> <http://tbn-mova.by/>
<http://nashaslova.mns.by/>

У Зэльве презентавалі "Гісторыю Сапегаў" і прыгадалі Пятра Марціноўскага

У прыходскім доме Зэльвенскай Свята-Троіцкай царквы адбылася прэзентацыя кнігі "Гісторыя Сапегаў. Жыцця і смерць князя Сапега" (автор - Яўген Гучок). Кніга ўпершыню выдадзена ў 1990 годзе.

Пятра Марціноўскі жыў у вёсцы Дзярэчын, працаўшы на мясцовай школе. Яго хату ў Дзярэчыне творчая моладзь і пісьменнікі жартам называлі "Домам літаратарапаў". Там побывалі і гасцілі дзесяткі пісьменнікаў, гісторыкаў, краязнаўцаў. Пётр Марціноўскі добра ведаў і сябраваў з Ларысай і Янкай Геніушамі. У 2002 годзе ён выдаў у Слоніме кнігу ўспамінаў пра Ларысу Геніуша "Наша Лорка". Светлымі згадкамі пра Пятра Марціноўскага падзяліліся Міхась Скобла, Сяргей Чыгрын, Валянцін Дубагоўка, Юрка Голуб, дачка Таццяна. Сяргей Чыгрын прапанаваў выдаць кнігу ўспамінаў пра Пятра Марціноўскага.

Пасля згадкі пра Пятра Марціноўскага, Міхась Скобла прэзентаваў кнігу "Гісторыя Сапегаў". Бы менавіта ён з'яўляўся каардынаторам выдання і рэдактарам. А фінансавала кнігу кампанія Wargaming, якую ўзначальвае былы вучань Пятра Марціноўскага, выпускнік Дзярэчынскай СШ Уладзімір Кіслы, а дачка Пятра Марціноўскага ў гэтай кампаніі працуе галоўным бухгалтарам. Пра кнігу "Гісторыя Сапегаў" Міхась Скобла сказаў, што гэта своеасаблівая энцыклапедыя роду Сапегаў. На яе старонках публікуюцца 85 жыццяпісаў найбольш выдатных яго прадстаўнікоў, сярод якіх канцлер Леў, гетман Казімір Ян, генерал артылерыі і ўдзельнік паўстання 1794 года Францішак, мецнэт паўстання 1830 года Яўстах Каятан і іншыя. У кнізе таксама пропанаваюцца апісанні 72 сапегаўскіх маёнткаў і фундацый, нарысы па генеалогіі і геральдыцы Сапегаў, спісы пасадаў, змайных імі ў ВКЛ.

Аксана Фок,

Беларускае Радыё Рацыя, Зэльва. Фота аўтара.

Аўтары цалкам адказныя за падбор
і дакладнасць прыведзенай інфармацыі.
Рэдакцыя рукапісы не вяртае.

Газета надрукавана ў Лідскай друкарні.

231300, г. Ліда, вул. Ленінская, 23.

Выдавец: Установа інфармацыі "Выдавечкі дом ТБМ".

Газета падпісана да друку 28.08.2017 г. у 17.00. Замова № 1661.

Аб'ём 2 друкаваныя аркүшы. Наклад 1500 асобнікаў.

Падпісны індэкс: 63865.

Кошт падпіскі: 1 мес.- 1,43 руб., 3 мес.- 4,29 руб.

Кошт у розницу: па дамоўленасці.